

Protokoll

Fra: Riksantikvaren

Til: Sametinget

Dato: 24.04.2025

Protokoll fra konsultasjon med Sametinget 25.03.2025 om Bevaringsstrategi for næringers og industriers kulturmiljø

Deltakere fra Sametinget: Elin Rose Myrvoll, Kjartan Gran og Mia De Coninck

Deltakere fra Riksantikvaren: Audun Skeidsvoll, Jorunn Gunnestad og Ulla Marie Hegnar

- Hva saken gjelder

I henhold til tildelingsbrev 20.12.2024 skal Riksantikvaren levere forslag til bevaringsstrategi for næringers og industriers kulturmiljø. Bevaringsstrategien er omtalt slik i Prop. 1 S (2024-2025): "Strategien skal bidra til at kulturmiljø kan være en ressurs i samfunnsutviklingen og synliggjøre viktig nærings- og arbeiderhistorie."

Det skal først lages en disposisjon som angir hvilke prioriterte deltema og problemstillinger strategiarbeidet skal ta tak i. Arbeidet med utkast til strategi skal bygge videre på denne. Denne konsultasjonen knytter seg til disposisjonen med de angitte deltemaene. Det vil senere konsulteres nærmere om utkastet til bevaringsstrategien.

Bevaringsstrategien for næringers og industriers kulturmiljø omfatter kulturmiljøer knyttet til for eksempel samferdsel, småindustri, handel, kraftutbygging og oljeindustri, men også gamle ferdselsårer, gruvedrift, steinbrudd og spor etter ressursutnyttelse tilbake til forhistorisk tid.

Bevaringsstrategien skal føre til økt bevisstgjøring og engasjement for ivaretagelse av denne delen av vår historie og felles kulturarv. Dette vil gi økt kunnskap om hvordan Norge har utviklet seg næringsmessig, demografisk, sosialt og økonomisk og gitt grunnlaget for bosetting og levested som vi har i dag. Bevaringsstrategien skal utnytte potensialet for kunnskaps- og opplevelsesverdi for denne typen kulturmiljøer.

Det er foreslått følgende deltemaer:

- *Deltema 1: Hovednæringer*

Deltemaet favner om de næringene som har hatt størst økonomisk betydning gjennom tidene, og for nasjonens framvekst og utviklingen av velferdssamfunnet. Deltemaet er avgrenset til næringer knyttet til foredling av råstoff og som har foregått i stor skala eller som med stor utbredelse. Negative konsekvenser som utviklingen har hatt, er en del av det historiske bildet om norsk næringshistorie gjennom tidene.

Prioriterte områder under dette deltemaet er: 1) Innovasjon, teknologi og ingeniørhistorie, 2) Minoritetenes arbeiderhistorie, 3) Industrimiljøtyper innenfor våre hovednæringer, 4) Dokumentasjon som virkemiddel og 5) Bergverk

- *Deltema 2: Lokal næring*

Prioriterte områder under dette deltemaet er: 1) Gjenbruk og ny bruk av industri- og næringsanlegg, 2) Typer og mangfoldet av industri- og næringsmiljø og 3) Forvaltning, drift og vedlikehold.

Det er foreslått å løfte frem urfolkets og de nasjonale minoritetenes industrier og næringer, for eksempel når reindriften går fra primærnæring til sekundærnæring. Kartlegging av urfolket og de nasjonale minoritetenes næringer og industri er nevnt som et mulig tiltak til handlingsplanen.

- *Deltema 3: Infrastruktur og bevegelige kulturminner*

Bevegelige kulturminner både som tekniske kulturminner i seg selv og som del av næringsvirksomhet. Prioriterte områder under dette deltemaet er: bevegelige kulturminner og transportårer/transportnettverk.

- Partenes vurderinger og standpunkter

Innspill fra Sametinget:

Sametinget kom med innspill om at det var vanskelig å skille mellom hovednæring og lokal næring, ettersom lokale næringer også kan være hovednæringer og nasjonale næringer, og hovednæringer på sin side kan ha hatt stor betydning for lokalsamfunn. Det er også uavklart hva som regnes som næring, og hva som regnes som industri. Det ble foreslått at et deltema "industri basert på primærnæring" kan løfte fram og tydeliggjøre betydningen fiskerinæringen og andre primærnæringer som blir til industri har hatt i samfunnsbyggingen.

Det ble framhevet at samfunnet har endret seg radikalt i samiske områder ved industriens inntog, og at det er mange eksempler på at industrien har hatt stor innvirkning på samisk bosetting, for eksempel ved flytting til områder med bergverk og kobberverks-industri. Sør-Varanger, Mo i Rana og andre tettsteder, som Tysfjord, ble trukket fram som eksempler på områder der det har vært viktig industri som har hatt stor innvirkning på samisk bosetting og samfunn.

Sametinget kom med innspill om at det ikke er nødvendig at minoritetenes og urfolks arbeiderhistorie er med som et eget prioritert område, ettersom fokus på dette allerede skal være dekket opp gjennom strukturen i bevaringsstrategiene. Det er en viktig tematikk, som det er viktig å få med, men dette temaet skal dekkes gjennom strukturen, og det er ikke nødvendig å ha et eget prioritert område for dette.

Sametinget påpekte at det er viktig at fiskeindustrien får plass i strategien, ettersom dette er en stor næring som også har hatt stor samfunnsbyggende betydning i samiske områder. Det er en stor bygningsmasse knyttet til fiskeindustri som trenger oppmerksomhet.

Sametinget nevnte også temaer de hadde spilt inn i forbindelse med spørreundersøkelsen. Disse er viktig for samiske næringer og industrier, og bør innarbeides i strategien:

- Postveiene som viktig handelsvei: Noen av disse er allerede tilrettelagt som kulturstier. Dette kan passe inn under deltema 3 knyttet til infrastruktur/transportårer.
- Trandamperi og hellegroper: Det eldste samiske kulturmiljøer vi kjenner til, og av de vanligste samiske arkeologiske kulturminnene. Viktig
- Reinslakteri og spor etter villreinfangst: Både dette temaet og temaet knyttet til trandamperi kommer godt fram dersom man går videre med "industri basert på primærnæring" som et deltema.

Riksantikvarens vurdering:

Riksantikvaren påpekte at forskjellen mellom hovednæring og lokal næring er knyttet til de store linjene på den ene siden, og mer konkrete, lokale problemstillinger innen bevaring og bruk på den andre siden.

Riksantikvaren skal se nærmere på hvordan vi kan synliggjøre samiske næringer og næringer som har vært viktig for det samiske samfunnet i strategien. Dersom det ikke blir et eget deltema knyttet til "industri basert på primærnæringer", vil vi sikre at næring knyttet til foredling og andre elementer knyttet til samisk næring får en synlig plass i strategien.

- Konklusjonene i saken

Det var enighet om de viktigste punktene Sametinget trakk fram under konsultasjonen. Riksantikvaren tar med seg innspillene i det videre arbeidet med bevaringsstrategien. Riksantikvaren inviterer til nye konsultasjoner etter høringsrunden og når utkastet til strategien er klart.